

Nemzetek, országok, kik rút kelepcében...

„Valahol utat veszítettünk” – tűnődött, töprengett el, hökkent meg, kiáltott fel, sóhajtott, dörgött, őrgöngött némán Ady. Nem tudni, mi lesz. Azóta békék, fegyverszünetek, jóvátételek, paktumok, döntések, újabb hadüzenetek, nagy munkálatok és málenkij robotok jöttek, fények, árnyak, piros, fehér, kék és/vagy zöld és sárga jelek a hadak útján, atomsorompók és keresztutak, ahol pünkösdi rózsával illet várni, szemaforok és vörös lámpás negyedek. Reflektorok. A lámpa Jupiter tonans kezében izzó fehérré vált, vízözönné a tűzijáték. Nem tudni, mi lesz a gyakorlatban egy alapszerződés sorsa, aprópénzre váltva, ott, ahol eleve tudható, ki hány pénzt ér, lebontva víz-, gáz-, villanyszámlára, házbérre, fekbérre, ösztön- és védődíjra; mi lehet még a kihatása az élet alakulására, mikor egészében, a maga teljességében egy tatárjárás, egy törökvilág se tudta megfékezni, leállítani, leépíteni, egyéneként viszont mindig elég volt egy kis arzén, egy rossz szomszéd, egy névtelen feljelentés, egy telefonlehallgatás, hogy elvigye az első hó, az első tüdőfertőzés, az első marhavagon, a második gumibot, a harmadik golyó. Ám annyi biztos, hogy lehetett volna és lehetne másképp is. Csak az tudható, hogy voltak, tehát lehetnek még korok, közállapotok, közhangulatok, melyek úgy, olyan meredeken különböznek egymástól, mint az évi középhőmérséklettől a kánikula és a fagyhalál. „Vénült s kihalt a szolganemzedék”... valahol mégis utat veszítettünk. Annak ellenére, hogy a művészek lehetőleg megtették a tőlük telhetőt a lelkiismeret ihletett Isonzóinál, véres Verdunjeinél, szerencsétlen Sztálingrádjainál, döbbsent Don-kanyaraiban. Azt írja a Vasárnapi Újság 1860. augusztus 5-i számában az *Erdélyi bíradó*, hogy Reményi Ede hangversenyén a színházban szokatlan, „még Reményinél is szokatlan számú közönség sereglett össze. S midőn megszólaltak a fájó, merengő, olvadó hangok, melyek szomorú zengzetében egy ezred története hallik, a sokaság harsányan és őszintén »éljen a román nemzet!» felkiáltásban tört ki, mely megszűnni nem akart, s csak a jelenvolt románok »szetreászke ungar-ja által lőn megszakítva. Közben a karzatról száz meg száz példányban a következő vereszet hullott a nézők közé: »Művész, kinek bűvös vonóján / Nagy érzések világa él: / Te két rokon nemzet szívében / Egy drága hűrt megpendítél. // Két nép, kiket közös veszélyben / Tíz századév meghordozott: / A korszellem hívó szavára / Testvéreleg kezét fogott. // Művész, kinek merész vonója / Keresztül jár velőt, kebelt: / Testvérelésük szent szavában / Dalod legszebb visszhangra lelt.»

Színház után a közönség nagy része s a jelen nem voltak közzül is számosan Kolozsvár leglátogatottabb vendéglőjébe, a »komló kert« szabad ég alatti helyiségeibe díszes lakomára gyűlt össze. Az összes arisztokrácia, a lóverseny-társulat tagjai, irodalom, magyar és román értelmiség a legtetemesebben voltak képviselve, úgy hogy a zsúfolt udvarban helyre nem vergődhetett vendégek száma pár száznyira ment, s a gyülekezet mégis ejfél utáni 1 óráig teljes számmal együtt maradt. Az ez alkalommal történt lelkes és ildomos nyilatkozványokról, mondom, itt értesítésre sem tér, sem hely nincsen; elég legyen megjegyezni, hogy az áldomások sorát lelkes ifjú hazánkfia, Papp Miklós nyitotta meg, ki Hunyadi János dicső és boldog korára hivatkozva, a magyar és román nemzetet, a közös múlt és közös érdekek nyomán testvériségre szólította. Pappnak ügyvéd Rácz János román nyelven meleg szavakkal, becsületos szándékot tanusító okos belátással felelt s a közönségtől szakadatlan éljenzéssel üdvözlötetett. Rácz később még két ízben ugyanígy beszélt. Aztán Kőváry Mihály, Sipotár (derék román jogtudor, parlamentáris magyar beszéddel), gr. Bethlen Gábor, Mikes Benedek, gr. Vay Béla, b. Podmaniczky Frigyes, Tisza Kálmán, Demeter (román ifjú magyar és román nyelven), gr. Bethlen Farkas, Lázár Mór... szónokoltak, mindnyájan az egyetértés, ősi intézmények és honegység értelmében, míglen a fényes gyülekezet a *Szózat* hangjai mellett szételoszlott...” Vénült s kihalt a szolganemzedék, mondja, üzeni, kiáltja tenyeréből tölcserít csinálva élete legkiábrándultabb nyarán, az első szabad belmagyar választás és a még el se kezdődött jó kis etnikai tisztogatások, asszimilációk, homogenizálások, irredenták és vendetták egy másik, régebbi fordulója idején sértett, szomorú, morgó, váteszi víziója, *Az apostol* utolsó soraiban Petőfi. Lehet, nincs is más megoldás. Persze, ha utána nem ugyanolyan nemzedékek következnek. Egyszer csak meg kell állnia a folyamatnak, a húzd-meg-ereszd-megeknek, a hidegháborúknak és enyhüléseknek, a veszettség Pasteurére talál, s a nyájak pástoraikra. Egyszer ez lesz a vége, holtbiztos. Jó, jó, de addig mi lesz?...

Lászlóffy Aladár